

Balanç d'un any crític

Visat núm. 26

(novembre 2018)

per Miquel Desclot

Malauradament, aquest any 2017 no serà recordat entre nosaltres per les traduccions literàries que s'hi han publicat. I no pas perquè la massa de literatura incorporada no sigui important ni memorable. És que han passat tantes coses gruixudes i hem viscut tants sotracs i s'han esquerdat tantes estructures, que costa aturar-se a examinar amb calma les activitats que han tingut lloc en un nivell sempre tan discret de la vida del país. Sobretot en uns moments que justament la llibertat de les paraules, material i instrument de l'ofici, està no tan sols amenaçada, sinó soscavada i trepitjada sense escrúpols pels poders que continuen tenint-ho tot ben lligat.

Això no obstant, és evident que la indústria editorial ha continuat treballant amb les rodes ben oliades, en la convicció que és des d'una cultura sòlidament fonamentada que un país mereix el dret a ser tingut en compte en els rengles de la civilització. I en un país de demografia exigua com el nostre, una cultura literària digna d'aquest nom només es pot aixecar amb garantia si s'alimenta també, i en generosa mesura, de la traducció d'allò que han produït altres cultures. Amb els alts i baixos que ens han imposat les circumstàncies històriques, això sempre s'ha intuït, i s'ha actuat en conseqüència; i potser ja no caldria retrocedir fins a les traduccions de Dante d'Andreu Febrer i la de Boccaccio dels monjos de Sant Cugat, aparegudes en els temps brillants d'Ausiàs March i Joanot Martorell, per confirmar-ho. Al llarg de l'any 2017 les editorials dels Països Catalans han publicat entorn d'un centenar i mig de traduccions literàries, que aviat és dit. S'han traduït, o retraduït, autors clàssics com Aristòfanes, Aristòtil, Ciceró, Petroni, Shakespeare o Johnson; clàssics moderns com Hugo, Babel, Čapek, Proust, Pirandello, Faulkner, Zweig, Conan Doyle, Kazantzakis, Huxley, Lagerlöf, Walser, Hesse, McCullers, Murdoch, Calvino, Nabokov o Pèrec; autors més o menys contemporanis com Bradbury, Barnes, Coetzee, McEwan, Magris, Rushdie, Tóibin, Lenz, Salter, Murakami, Auster, Dovlàtov, Roy o Cartarescu; poetes com Dickinson, Césaire, Pàvlova, Jaccottet o de Sá-Carneiro. Etcètera. No puc continuar llistant noms d'autors perquè n'arribo a comptar cent trenta! S'ha traduït de llengües habituals, com l'anglès (de llarg, o de massa llarg, la més traduïda), el francès, l'alemany o l'italià, però també de llengües menys freqüentades com el portuguès, el rus, el txec, el grec (clàssic i modern), el romanès, el suec, el noruec o el japonès. Tant el ventall d'autors traduïts com el de llengües d'origen produeix la sensació que el món editorial de llengua catalana no és precisament culpable del pecat de mirar-se el melic nacional, o fins i tot que, si de cas, és més aviat culpable de confiar massa en el que ens ve de fora, de vegades acríticament empès per les modes i els interessos més comercials.

Tot això ha estat possible aquest any gràcies a una extensa i variada nòmina de traductors, amb noms consagrats i indiscutibles com els del recentment desaparegut Joan Fontcuberta, Joaquim Mallafre, Francesc Parcerisas o Dolors Udina, i alhora amb noms nous com Pau Sabaté, Alba Dedeu, Josep Alemany o Laura Baena, per no parlar de noms tan consolidats com els de Xavier Pàmies, Marta Pera, Joan Sellent, Miquel Cabal, Jaume Creus, Joaquim Gestí, Albert Nolla, Marc Rubió, Jordi Martín, Pau Vidal, Jordi Mas, Ferran Ràfols, Ramon Monton, Albert Torrecasana o Carolina Moreno. I no continuo, perquè només en la llista dels qui han publicat aquest any passat n'hi compto vuitanta-quatre!

Tot plegat fa pensar que la traducció literària gaudeix a casa nostra d'una bona salut remarcable, encara que hi ha, i sempre hi haurà, qui en diagnosticarà la malaltia terminal. Tenir bona salut, com és natural, no la guarda de patir refredats, migranyes o atacs de ciàtica. És evident que no totes les traduccions tenen el bon nivell literari que voldríem, com no el tenen tants llibres que es publiquen en devessall.

En contrast, després d'un repàs a aquest embalum de traduccions, el que no en surt gaire ben parat, a parer nostre, és el nivell de la correcció en un bon nombre d'editorials. Es publiquen massa traduccions que no han passat per les mans d'un corrector o que, si de cas, han passat per unes mans poc professionals o potser massa mal pagades. Entre el centenar i mig de traduccions publicades el 2017, n'hi ha de molt meritòries que no han passat el nostre primer sedàs per culpa d'una mala correcció o d'una manca de correcció. En aquest aspecte, la poca cura de certes editorials és altament reprovable i pensem que es mereix de nou una denúncia molt severa. Si escriptors de la talla d'un Josep Maria de Sagarra, un Josep Pla o un Salvador Espriu necessitaven —i reclamaven— l'assistència d'un corrector, per què no l'han de necessitar els escriptors especialitzats en la traducció?

Entre els traductors, com entre la resta d'escriptors, n'hi ha que tenen un domini de l'idioma més esmolat que d'altres, és clar. Però ja és hora de constatar que hi ha traductors que, per raó de les constants exigències de l'ofici, que obliguen a pensar i repensar constantment els recursos de l'idioma, han assolit una versatilitat lingüística que pocs col·legues escriptors podrien exhibir. Val la pena assenyalar-ho, ara que, com mai, bona part de la llengua literària es troba en mans d'aquests escriptors que són els traductors.

Escollir quatre finalistes per al premi del PEN, entre tantes traduccions, sovint excel·lents, no ha estat cosa gens fàcil, i encara avui ens fa l'efecte que n'hi ha unes quantes més que haurien estat digníssimes finalistes, i no ho diem pas per fàcil complaença. Al capdavall, doncs, hem hagut de triar, i ho hem fet valorant l'interès de l'obra traduïda, la novetat de l'autor traduït, la dificultat de la traducció, l'excel·lència de la recreació literària, la competència lingüística del traductor i la correcció dels acabats editorials.

Enhorabona a tots quatre.